

Sárospatak üdvözli vendégeit

(Folytatás az 1. oldalról)

PATAK KÉT „VÁRA”

Sárospatak a letűnt századokban mindig történelmi jelentőségű hely volt. Hírét-nevét két „várának” köszönheti. Az egyik az ország talán legszebb, legépebb várépítészeti remeke, a fejedelmi palotákkal, köcsipkés „vigyázóházakkal” ékes Rákóczi-vár, amely gyakran volt országos fontosságú tanácskozások színhelye, történelmi, politikai események központja. A másik a szellem, a tudomány, a kultúra vára: az 1531-ben fundált ősi kollégium, amely alapítása óta, 454 esztendeje szolgálja a magyar művelődés és az iskolai oktatás-nevelés ügyét.

Várában Árpád-házi királyok, később fejedelmek, hősök éltek, kollégiumában a neves és névtelen diákok ezrei tanulnak. Bethlen Miklós, Gyöngyösi István, Bessenyei György, Kazinczy Ferenc, Kazinczy Lajos, Kazinczy Gábor, Csokonai Vitéz Mihály, Szemere Pál, Szemere Bertalan, Szemere Miklós, Nagyváthy János, Balásházy János, Fáy András, Kossuth Lajos, Izsó Miklós, Tompa Mihály, Teleki László, Erdélyi János, Tóth Ede, Gárdonyi Géza, Mórincz Zsigmond, Komáromi János, Pécsi Sándor — hogy csak néhányat említsünk a jeles pataki diákok közül

Hazánkban úgy ismerik a hajdani és a mai pataki diákokat, mint akik a történelem falakba, kövekbe ivódott nehéz, sűrű levegőjével telítődve mindig hálával és szeretettel gondolnak egykori alma materükre és Sárospatakra. „A Patak felett futó felhők a magyarság felhői voltak mindig az én számomra” — vallotta az iskola híres diákja Mórincz Zsigmond, majd így folytatta: „Az a hátártalan irodalmi szellem, amely abban az időben itt uralkodott, rendkívül kedvező volt egy leendő író számára... Amit azóta mint író csináltam, annak gyökerei innen indultak el...”

De olyanok is hatása alá kerültek és kerülnek ma is a mi kis városunk történelmi varázsának, akik csak megfordultak itt. Petőfi mindössze egy napot töltött 1847. július 9-én Patakon, s erről a 11. úti levelében így emlékezik meg: „Szent föld. E város volt a magyar forradalmak oroszlanbarlangja. Itt tanyáztak a szabadság oroszlanjai.”

„Az emberi öntudat alapja az emlékezet, a nemzeti öntudat a történelmi emlékezet” (Babits Mihály)

Városi rangot Imre király adományozott Sárospataknak 1201-ben. Történelme folyamán volt királyi, királynői, majd mezőváros, s bár városi jogállását 1886-ban elvesztette, de diákvárosi „rangját” mindenkor megtartotta. A 15—16. században a Pálóczi, Perényi, Dobó családok gazdagították építkezéseikkel a pataki várat és kollégiumot. Erre az időre esik a vár sajátos jellegét meghatározó Vöröstorony építése. A Perényiek építették a gyönyörű reneszánsz palotaszárnyat. A 15. század végéről való — a mint a déli oldalon látható 1492-es évszám bizonyítja — a késő gótikus, háromhajós vártemplom. Ennek irodalmi vonatkozása is van: itt tartotta esküvőjét Dobó Krisztinával 1584 karácsony napján a magyar világi líra európai rangú költője, Balassi Bálint.

Sárospatak gazdasági és kulturális felvirágzása a 17. százat elején kezdődik, s a Lorántffyak, Rákócziak nevéhez fűződik. A vár és a hozzá tartozó birtok rokoni kapcsolatok révén és a bécsi udvarnak fizetett hatalmas összeg árán 1608-ban Lorántffy Mihály tulajdona lett. Két leányát: Zsuzsannát és Máriát két Rákóczi ifjú vette feleségül, Zsuzsannát I. Rákóczi György, Máriát II. Rákóczi Zsigmond. Az utóbbi házaspár alig egy év leforgása alatt meghalt, így Patak vára és a birtok teljes egészében I. Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsannáé lett. Az igen dolgos, takarékos, jó gazda fejedelmi pár Sárospatakon vetette meg annak a ropant nagy Rákóczi-vagyonnak az alapjait, amely végül 27 erdélyi és felvidéki vármegyében, 466 városban és faluban 1 900 000 holdat tett ki.

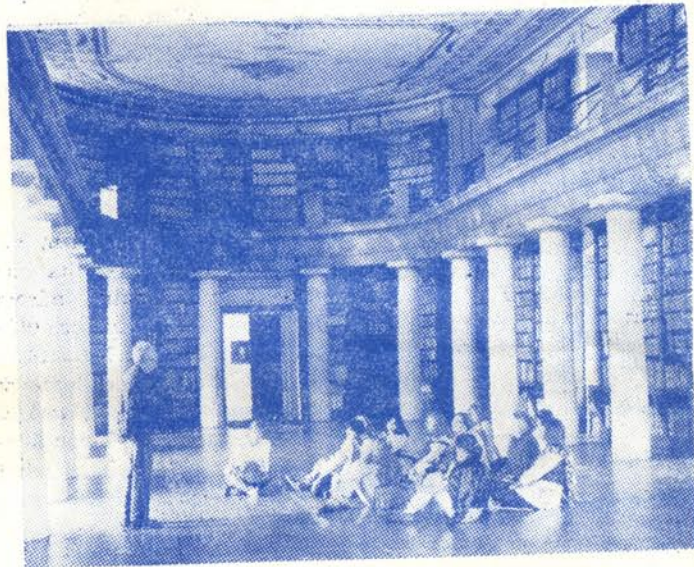
Lakópalotával bővítették a pataki váregyüttest, a Vöröstoronyt és a Perényi-palotaszárnyat lenyűgöző szép, árkádos galériával kötötték össze.

A kollégiumnak is ők voltak a legnagyobb patrónusai. A diákok számának növelése és az oktatás korszerűbbé tétele céljából több új épülettel gyarapították a kollégiumot, amely

— elsősorban Lorántffy Zsuzsanna bőkezűsége által — fokozatosan elnyerte a zárt, négyszögű együttes formát. A kollégium alapítása óta kilencven év telt el, amikor I. Rákóczi György 1621-ben elrendelte az addig csak szokásjogon, hagyományokon alapuló iskolai törvények rendszerbe foglalását. A hazai pedagógia történetében páratlan értékű kollégiumi törvénykönyv: *Leges Scholae Saaros-Patachinae* a mai rendtartáshoz hasonlóan szabályozta az iskolai életet, megszabta az igazgató, a tanárok, nevelők, segédtanítók és a diákok jogait és kötelességeit.

Lorántffy Zsuzsanna és fia, III. Rákóczi Zsigmond hívására jött Patakra a világhírű cseh-morva pedagógus Comenius Amos János, aki az 1650—1654 közötti pataki működésével a kollégiumot az akkor elképzelhető legmagasabb színvonalú európai iskolák sorába emelte. Minden tanulót mindenre meg kell tanítani — hirdette. Ennek elérésére — elsőnek az egyetemes pedagógia történetében — bevezette a szemléltető oktatási módszert. Több könyvét, köztük a leghíresebbet, a nálunk és más európai országokban csaknem másfél századon át tankönyvként használt „Orbis pictus” — az ábrázolt, a szemléltető világ — c. művét is Sárospatakon írta.

A XVII—XVIII. század fordulóján előbb a Thököly, majd a Rákóczi vezette szabadságharc, közben az 1697-es hegy-

aljai parasztfelkelés eseményeiben jutott történelmi szerepe Sárospataknak. A Vöröstorony „öregpalotájában” tartotta a vezérlő kegyelem 1708. november 26-tól december 17-ig az utolsó kuruc országgyűlést, amely úgynevezett „hajdúszabadságot” adott a függetlenségi háborúban részt vevő jobb-egyedeknek és hozzátartozóiknak.

A szabadságharc leverése után a Rákóczi-vár osztrák arisztokraták birtoka lett. A Tanácsköztársaság idején vöröszászoló lengett a vár fokán, majd a felszabadulás utáni években népfőiskolát, népi kollégiumot, alkotó művészek házat létesítettek termeiben. Jelenleg az egész vár Rákóczi Múzeum néven szolgálja a magyar közművelődés ügyét.

A VÁROS MA

Sárospatak városi rangját 1886-ban megvonták, így a felszabadulást 1944. december 16-án nagyközségként érte meg. A felszabadulás történelmi fordulót jelentett a nagy múltú és híres iskolája életében. Különösen szembetűnő a fejlődés azóta, hogy az Elnöki Tanács 1968. augusztus 20-án visszaadta Sárospatak városi jogállását. Ettől kezdve a nagyarányú lakásépítés, közművesítés lehetővé tette korszerű ipari, mezőgazdasági üzemek létesítését, a kereskedelmi hálózat, a művelődési és egészségügyi intézmények építését, fejlesztését. Szállodái, éttermei ma már teljes mértékben ki tudják elégíteni a növekvő idegenforgalom igényeit.

A városban a Rákóczi-vár és múzeum, a gótikus vártemplom, a nagykollégium épületében lévő tudományos gyűjtemény